

Marioara, Regina-Mamă a Iugoslaviei

Šolkotović Silvia-Diana

doctorand Facultatea de Litere, Universitatea Craiova

solkotovicdiana@yahoo.com

Rezumat

Maria, principesă de Hohenzollern-Sigmarigen, a fost o principesă româncă care în urma căsătoriei din 1922 cu regele Aleksandar Karageorgevici al Iugoslaviei a devenit regina Regatului Iugoslaviei. A avut trei fiii care au primit nume în spiritul iugoslav: cel mare sârbesc, cel mijlociu croat, iar cel mic sloven. S-a adaptat țării a cărei regină a fost învățând limba, preluând obiceiurile și credința. A rămas în memoria poporului ca singura soție de domnitor sârb care nu s-a ocupat de politică, ci de acțiuni de caritate, chiar și după ce a fost nevoită să părăsească Iugoslavia. Ideile ei au fost preluate în statutul organizației UNICEF. În exil a devenit mama tuturor sârbilor. Cultura înaltă și spiritul artistic au caracterizat-o de-a lungul vieții.

Summary

Marie, Princess of Hohenzollern-Sigmaringen, was a Romania princess who, by marriage with King Alexander Karageorgevich 1922, became Queen of the Kingdom of Serbia and latter, of Yugoslavia. She had three sons who received names in the Yugoslav spirit: the eldest: a Serbian name, the middle son, a Croatian one and the youngest a Slovenia one. She integrated herself into Yugoslavian culture learning the language and adopting the customs and believes of the Serbians. She remained in the collective memory as the only wife of a Serbian ruler who didn't deal with politics, but with charity work, even after was forced to leave Yugoslavia. Hers ideas were taken up in the status of UNICEF. In exile she became the mother of all the Serbs. Her entire life had been characterized by high culture and artistic spirit.

Cuvinte cheie: regina Maria, Regatul Iugoslaviei, Karadorđević, caritate

Key words: Queen Marie, Kingdom of Yugoslavia, Karageorgevich, charity

Despre monarhie, în sensul pe care i-l alipim când amintim de curtea regală, cel aristocratic, nu putem vorbi în Serbia. Istoria relativ scurtă și zbuciumată a acestui stat nu are dezvoltată o asemenea perioadă. Chiar dacă încă din secolul al VIII-lea putem vorbi de prima dinastie, cea a Vlastimirovicilor, Serbia a fost foarte curând contopită de către Imperiul Bizantin, iar apoi de Țaratul Vlaho-Bulgar și de-abia din secolul al XIII-lea țara redevine monarhie pentru circa 200 de ani, până la o nouă cucerirea, de data această turcească, cu o scurtă întrerupere de 22 de ani când este alipită Austriei. Din 1815 pe tron se vor afla dinastiile Obrenović și Karađorđević care vor conduce mai întâi Cnezatul, apoi Regatul Serbiei, iar din 1918, Regatul sârbilor, croaților și slovenilor (Iugoslaviei). Ultima familie la tron a fost a Karađorđević.

Numele acestei dinastii se trage de la Đorđe Petrović, comerciant, cunoscut sub porecla de Crni Đorđe (George cel negru) sau Karađorđe. În 1804 a condus cu succes Prima Revoltă Sârbă, devenind în 1811 domnitor cu drept de transmitere a tronului moștenitorilor. După scurt timp, a fost alungat de turci, dar, s-a întors cu ajutor rusesc și a început A Doua Revoltă. A fost ucis de Miloš Obrenović care prin acest gest își dovedea loialitatea față de Poartă. Așa a început tradiția de vendetă între cele două familii domnitoare.

Lovitura de stat din 1903 îl aduce pe tron pe nepotul regelui Đorđe, Petar I care, educat în școlile occidentale, ajuns pe tron deschide drumul democrației parlamentare în Serbia prin adoptarea unei constituții democratice. Având o educație liberală, traduce cartea lui John Stewart Mill "On Liberty" în limba sârbă. Astfel, în Serbia începe o perioadă de libertate politică și parlamentară care este însă întreruptă de noile războaie de eliberare, perioadă de aur de altfel și din punct de vedere cultural și economic. Statul trece prin schimbări esențiale: dintr-o societate totalitar rurală și izolată față de modernizare se ridică o pătură nouă, orășenească, formată din comercianți și intelectuali. Țara a reușit să se integreze vieții europene într-o mică măsură, având în vedere poziția geografică periferică și înapoierea. O influență deosebită au avut-o intelectualii educați la Paris sau Viena. Belgradul se dezvoltă și devine centru cultural, dar în restul regatului se menține caracterul rural, preponderentă fiind agricultura.

Aleksandar Karađorđević, născut în 1888, ca fiu al lui Petar I poreclit „Eliberatorul” și al prințesei muntenegrene, Zorka. A avut patru frați, fiind cel de-al patrulea născut în familie. Sora sa cea mare, Jelena, a devenit soția cneazului rus Ivan Konstantinović Romanov. Fratele cel mare, Đorđe, a fost nevoi să renunțe la dreptul la tron datorită caracterului crud și instabil considerat de către oamenii politici și militari influenți ai vremii total nepotrivit pentru un rege. Evenimentul final care a dus la înlăturarea lui din calitatea de moștenitor al coroanei a fost schinguierea și omorârea servitorului personal. O soră mai mare și un frate mai mic au murit de copii. Rămas la 15 luni fără mamă, are parte de o educație preponderent militară. În 1894 se refugiază cu tatăl și fratele mai mare la Geneva unde trăiesc foarte modest. Frecventează cursurile unei școli publice unde se evidențiază prin merite deosebite. Din 1899, odată cu mutarea în Rusia, este înscris la școala Pravovedania din Petrograd, cunoscută ca fiind locul de educație al multor cunoscuți juriști și diplomați ruși. Direcția educației lui a fost hotărâtă de evenimentele din 1903 din Serbia când tatăl său devine regele Serbiei. La o vârstă de nici 15 ani, Aleksandar se înrolează ca soldat în Regimentul șase al armatei sârbești, regiment care de atunci îi poartă numele. Și-a păstrat însă dragostea față de carte și înclinațiile artistice. Primul ministru de atunci, baronul Lujo Vojnović, îl descria ca fiind un tânăr înzestrat, foarte inteligent, cu înclinații spre muzică și pictură. De o mare însemnătate în formarea tânărului au fost perioadele lungi și neregulate în care a trăit în Rusia. În 1905 este acceptat în corpul de elită Pajevski în care Academia Militară aduna și educa numai tineri din familiile regilor, cnezilor, conducătorilor politici și militari. A fost favoritul țarului Nikolae care aștepta ca urmare a educației rusești primite o deschidere politică a Serbiei spre marele țarat. Totodată țarul aspira la o confirmare a alianței prin căsătoria lui Aleksandar cu una dintre fiicele sale. Cu toate privilegiile de care se bucura, viața prințului nu era ușoară. Atmosfera era încărcată datorită războiului cu Japonia, tulburărilor care precedau Marea Revoluție, iar clima rusească aspră nu îi pria tânărului. Așa că la sfârșitul lui 1905, conform recomandărilor doctorilor, se întoarce în Serbia, având ca mentor pe colonelul rus Sulimenov, cu condiția să își dea examenele în Rusia. În toamna anului 1907 a trecut examenele, dar când să se înscrie la cursul special din cadrul Academiei militare, în Serbia a început criza politică ca urmare a anexării Bosniei și Herțegovinei, lucru care l-a tulburat adânc, astfel că a trebuit să plece să se refacă

pentru două luni în Italia, iar apoi s-a întors în Rusia. În 1909 școala în Rusia i-a fost din nou întreruptă datorită refuzul fratelui mai mare de a-și onora obligațiile ca membru al familiei regale. După întoarcerea în Serbia, pentru Aleksandar începe o perioadă de activitate neobosită: cea mai importantă sarcină naționalist-politică a fost de a sustrage țara din mediul neprielnic în care se afla, de a rezista presiunilor Austro-Ungariei și de a se pregăti de războiul de eliberare împotriva Imperiului otoman. Casa sa a devenit adăpostul naționaliștilor, cărturarilor, pictorilor, dar și al gospodarilor obișnuiți, al țăranilor. În același timp a vizitat țara, intrând în casele oamenilor ca să le cunoască problemele. Pe plan militar a luat conducerea Inspectoratului armatei, ocupându-se de toate sectoarele: de la procurarea armamentului și hranei până la instruirea soldaților. Datorită epuizării, în 1910 se îmbolnăvește de tifus și un timp viața îi e pusă sub semnul întrebării. Pe planul diplomatic internațional, deși era o figură nouă, s-a dovedit a fi personalitatea potrivită. Astfel Serbia cunoștea deschiderea care o scoate din izolarea în care intrase odată cu masacrul familiei regale Obrenovic din 1903. Alianțele balcanice încheiate au dus la izbânda asupra turcilor din 1912 prin bătălia de la Kumanova care a influențat desfășurarea războiului și ulterior la încheierea victorioasă a luptei seculare împotriva turcilor.

Sub conducerea lui Aleksandar, Serbia devine forța dominantă în Balcani, cu o deosebită reputație diplomatică. În 1914, Petar I îi cedează tronul, numindu-l regent. După ce, cu ajutorul aliaților, a fost obținută victoria pe frontul de la Solun, Aleksandar a fost încântat de eliberarea rapidă a Macedoniei, Muntenegrului, Serbiei, Bosniei și Herțegovinei și o parte a Dalmației pentru că acestea trebuiau să intre în componența statului. A declarat că și croații sunt bineveniți în noul stat. De aceea s-a împotrivit Declarației de la Geneva din 1918 prin care toate regiunile iugoslave ex austro-ungare trebuiau să formeze, ca regiuni autonome, împreună cu regatul Serbiei, o confederație. Până la urmă a acceptat formarea statului iugoslav sau, cum a fost numit, Regatul sârbilor, croaților și slovenilor pentru că în condițiile internaționale existente era unica soluție convenabilă și singurul mod de educare și păstrare a statului sârbesc, în condițiile în care Rusia nu mai putea reprezenta un sprijin.

După șapte ani ca regent, abia după moartea regelui Petar I, în 1921, Aleksandar devine rege al statului în care opoziția formată în special din croați era împotriva confederației,

nu atât împotriva monarhiei, cât a lipsei de autonomie într-un stat declarat unitar. Dezbinările politice și naționale în linii mari aveau rădăcini istorice și au rămas actuale odată cu trecerea timpului, chiar dacă după război, comuniștii au format confederația dând autonomie statelor componente. Tradițiile liberale și cultura politică și diplomatică insuficient dezvoltate, lipsa toleranței și scrupulozității partidelor, înțelegerea politică specifică bazată pe modele învechite de origine în special turcă, erau caracteristicile noului regat.

Când regele a împlinit 30 de ani, pe ordinea de zi a Parlamentului era căsătoria acestuia. În 1921, Iugoslavia încheia o serie de alianțe cu state europene.

Principesa Maria s-a născut la Gotha, Germania, în 1900, ca al treilea copil din șase, primind titlurile de principesă a României și principesă de Hohenzollern-Sigmaringen. A fost alintată ca Marioara de popor, iar rudele i-au spus Mignon. Mama sa era Maria de Edinburgh, fiindcă a prințului Albert, Duce de Saxa-Coburg, fiul Reginei Victoria și a mării ducese Maria Alexandrovna Romanov, unica fiică a țarului Alexandru al II-lea al Rusiei. Regina Maria a fost cel mai eficace ambasador al României în timpul și după Primul Război Mondial. În același timp a fost scriitoare, pictoriță, fiind aleasă membră a Academiei de Belle- Arte din Paris.

Relațiile dintre părinți și copii în familia regală au fost în aparență normale, dar în fapt nici regele, nici regina nu s-au implicat în educația lor atât cât ar fi fost necesar, lucru care s-a văzut mai târziu în viețile dezordonate și lipsite de demnitatea cerută de monarhie a primilor doi născuți. De educația prințului Carol și a prințesei Elisabeta, întâii născuți s-au ocupat regele Carol și regina Elisabeta care au considerat că e de datoria lor să-i educe. Părerea lui Ion Duca este că aceștia au neglijat sarcina pe care singuri și-o trasaseră, părând că încearcă să lase pe tronul României urmași cât mai nepregătiți. (Duca, p.103). Educația lui Mignon a fost făcută la Curtea regală a României după moda engleză, cu guvernantă și bonă. Era o fată modestă și nepretențioasă. A devenit anecdotă întâmplarea când, lovită fiind de sora ei mai mare, Elisabeta, regele i-ar fi cerut să riposteze, iar Maria ar fi sărutat-o, spunând că asta doare mai mult.

Frații și surorile ei o luau în râs numind-o Cenușăreasa. Oaspeții casei regale au văzut-o nu numai o dată îmbrăcată într-o salopetă murdară cu ulei de la motorul mașinii. Părerea

generală era că era foarte frumoasă, atunci când era aranjată. Dar prințesei nu-i păsa prea mult de aceasta. Nefiind pretențioasă, se mulțumea să poarte hainele surorii mai mari.

Frații mai mari, Carol și Elisabeta au fost luați de timpuriu de către unchiul și mătușa tatălui, Regele Carol și Regina Elisabeta, familia regală conducătoare pe atunci a României, pentru a fi educați. Așa că nu a fost ciudat deloc faptul că Maria s-a apropiat cel mai mult de fratele Nicolae de la care a adoptat un limbaj băiețesc nepotrivit la Curte.

Regina Maria spunea despre Mignon că nimic nu-i aducea fetei mai mare mulțumire decât a-i ajuta pe cei pe care îi iubea. Era foarte activă și independentă. Iubea călăria, șofatul, schiatul, întrecerile cu bobul. Îi plăcea mecanica și își petrecea mult timp în garaj.

Pe perioada Primului Război Mondial devine o foarte pricepută și devotată soră de caritate, lucrând alături de mama și sora sa Elisabeta în spitalele din spatele frontului în Moldova. După război a plecat în Marea Britanie, la școala de fete din înalta societate Heathfield din Ascot, unde se resimt din plin efectele educației neglijate în perioada războiului. Într-o evaluare făcută de școală, prințesa apare interesată în mod special de studiul istoriei, muzicii, desenului și limbii franceze. Perioada petrecută în Anglia este una dintre cele mai fericite ale prințesei prin anturajul, viața modernă, educația și distracțiile oferite. După război, Casa Regală a României începe să încheie alianțe cu mai multe state, cea mai potrivită metodă fiind cea matrimonială. După dubla alianță cu Grecia prin Carol și Elisabeta, s-a dorit o alta cu Iugoslavia. Așa că regina Maria a însărcinat-o pe soția comandantului armatei române să afle, în timpul unui bal, de la însărcinatul cu afacerile iugoslave la București, Djordje Nastasijevic, care sunt planurile regelui Aleksandar. Diplomatul sârb a anunțat imediat Belgradul despre curiozitatea perechii regale bucureștene.

Documentele vremii atestă faptul că primul ministru al Regatului Serbiei, Ante Pavlovic a fost cel care a propus această căsătorie. Acesta mai făcuse propunerea legată de reunirea regelui cu o altă prințesă, înainte de primul război mondial, în 1914, cu Olga, fata țarului Rusiei, Nicolai II, dar familia regală rusă a fost decimată înainte ca acest plan să se realizeze. Așa că după terminarea războiului, ideea căsătoriei a devenit din nou actuală. Ziarele vremii o nominalizau pe principesa Maria drept cea mai râvnită partidă regală datorită genealogiei acesteia, pe de o parte, iar pe de alta, a destrămării marilor imperii: rus, austro-ungar, turc etc. La propunerea făcută oficial, regele Ferdinand și

regina Maria au răspuns că sunt de încântați, dar este nevoie de acordul prințesei. Prima alegere politică a iugoslavilor fusese de fapt sora mai mare a Mariei, Elisabeta, cu câțiva ani înainte, dar din cauza îmbolnăvirii acesteia, propunerii nu îi mai fusese dat curs. La curtea de la București s-au prezentat în același timp doi pretendenți: alături de monahul Iugoslaviei apărând și țarul Bulgariei. Se spune că Mignon se îndrăgostise de Aleksandar de cum îi văzuse poza trimisă pe căile diplomatice, așa că, pe 9 ianuarie 1922, la dineul de gală de la Castelul Peleş s-a anunțat oficial logodna prințesei Maria cu regele Alexandar. Nici două luni mai târziu, la Palatul Cotroceni, domiciliul familiei române regale, a avut loc ceremonia religioasă a logodnei urmată de dineul de gală a doua zi.

Căsătoria a fost în același an, la Belgrad, pe 8 iunie. Conducătorii administrativi ai Belgradului au renovat și înfrumusețat orașul.

Ziarele vremii au urmărit evenimentul cu aviditate. Astfel, s-a relatat, cu 10 zile înainte de nuntă, că belgrădenii au ieșit pe străzi pentru a urmări alaiul ciudat și în același timp inedit și bogat pornit de la gară pentru a străbate bulevardele până la Castelul construit de regele Milan în centrul capitalei. În fruntea alaiului era un albanez arătos într-un costum bogat împodobit, conducător de vază al unui comitat important, care pășea demn urmat de doi berbeci grași albi cu coarnele aurite de care erau agățate mere de sticlă aurită, iar în urma acestora încă 98 de berbeci fiecare putând pe frunte o oglindă. Acesta a fost primul dar de nuntă sosit. Iar seria minunățiilor care i-au fermecat pe belgrădeni a continuat în următoarele zile. La nunta regească au venit mulți reprezentanți și chiar delegații ale unor state nu numai europene, ci și din Asia: Persia, Japonia și chiar din Austria, țară cu care până cu patru ani în urmă Serbia fusese în război. Numai bulgarilor le-a fost interzisă participarea. Presa a înregistrat până în ajunul nunții 20.000 de sosiți pe cale terestră, marină sau chiar aeriană. Pentru un oraș care în acea perioadă avea între 40 și 50 de mii de locuitori, acest eveniment a fost de nedescris.

Așa că, atunci când prințesa a ajuns, poarta către inimile poporului pentru viitoarea regină era deja întredeschisă. După mireasă și părinții acesteia a mers până la Orșova iahtul regelui sârb care îi purta numele având ca escortă cea mai puternică navă de război din flotă care purta numele Regelui Petru I, navă pe care erau musafiri de vază și, bineînțeles, ziariști. La vărsarea Savei în Dunăre a apărut o escadrilă de avioane în semn de salut, iar tunurile de pe dealul Kalamegdan din centrul Belgradului au tras 101 salve.

Maria stătea pe punte între părinți. Când au ajuns, regele a alergat pe chei și a îmbrățișat-o. De pe cele două maluri îi priveau patriarhul Dimitrie, președintele Adunării naționale, miniștrii și generalii și o mare de popor.

Frumusețea Mariei i-a fermecat pe toți. În timpul ceremoniei religioase de rit ortodox, i-a cucerit cu răspunsul dat în limba sârbă la întrebarea patriarhului : „Hoću! Da!“, „Vreau! Da!“ iar primul ei discurs de la balconul locuinței regale, rostit tot în sârbește: „Ja vam od srca blagodarim!“, „Vă binecuvântează din inimă“, i-a înfrânt și pe cei mai sceptici. Corul bisericesc a numărat în acea zi 1.200 de voci.

După prânzul festiv a urmat parada militară la care au participat 18.000 de soldați, iar apoi meciul prietenesc de fotbal dintre Serbia și România. Echipa națională a României juca atunci pentru prima oară în străinătate și câștiga, spre marea încântare a regelui Ferdinand, cu 2-1.

În aceeași seară, tinerii căsătoriți au plecat să-și petreacă luna de miere la Bled în Slovenia pe domeniul regal.

Paralel cu logodna și pregătirile de nuntă s-a negociat în condiții grele soarta Banatului. După război, Serbia a ocupat acest teritoriu, dar România, în frunte cu regele a amenințat că dacă e nevoie, se va face uz de forță militară pentru a se alipi regiunea la țara mamă. Rezultatul a fost împărțirea Banatului total nesatisfăcător pentru ambele părți: România a pierdut Vârșatul, Kikinda și Biserica Albă, iar Iugoslavia, Timișoara: 60.000 de români au revenit Serbiei și 100.000 de sârbi, României. Mulți au crezut atunci că lipsa de interes în aceste negocieri a fost consecința căsătoriei regale.

După întoarcerea din luna de miere, Mignon a început să învețe limba sârbă și să ia lecții de istorie, încercând să se integreze și să înțeleagă problemele țării în care devenise regină. S-a instalat la domeniul regal din Oplenac, de lângă Topola. Sosise într-o țară cu totul diferită față de ceea ce îi fusese dat să cunoască. O țară complet patriarhală în care femeile nu aveau drepturi. Însemnările istorice ne arată clar acest lucru: în 1832 au fost admise pentru prima oară fete într-o școală din Belgrad, în 1879 au fost admise pentru a participa la cursurile liceale dar examenele de bacalaureat să le dea particular, numai cu aprobarea directorilor, aprobare care aproape nu se obținea niciodată așa că în 1882 sub 5% erau femeile între bursierii regatului pentru studii superioare și în 1914 existau mai puțin de 100 de femei cu educație universitară în toată Iugoslavia, iar dreptul la vot a fost

acordat femeilor în...1945! Maria, cu școala terminată în Marea Britanie, cu o cultură vastă, cu iubire față de lectură și arte, s-a trezit înconjurată de oameni care considerau că rolul femeii este să aducă pe lume copii și să-i crească. Faptul că era și foarte frumoasă și bună, că iubea solitudinea și era înclinată spre studiu nu a ajutat-o să își facă prietene la noua curte. Singura lumină în viața aristocratică i-a fost iubirea constantă a soțului. Dar, datorită evenimentelor negative din țară, acesta era mereu plecat la Belgrad, la circa 100 de kilometri de reședința regală. Faptul că locuia la țară nu a făcut-o niciodată să se plângă sau să-și manifeste dorința de a se afla în locuri mondene. Cel puțin nu public. Pe domeniul regal se află biserica Sfântul George, ridicată de socrul ei. Chiar dacă părinții îi erau catolici, ea a fost botezată în rit ortodoxă, ca toți frații săi, conform înțelegerii cuplului regal părintesc cu episcopia românească la căsătorie.

Devenise regină într-o țară care de veacuri cunoștea numai războaie, lipsuri, asupriri, naționalism, trădări, izolare. O țară exclusiv agrară, rurală. Noile ei îndatoriri erau foarte diferite, o speriau, așa că existau momente, după cum se confesa Maria în scrisorile trimise acasă, când nu era sigură dacă e destul de puternică pentru a face față muncii pe care o are de îndeplinit. În 1923 s-a născut prințul moștenitor al tronului, care a primit numele sârbesc al bunicului, Petar, așa că în istorie va deveni cunoscut ca Petru II. Botezul în cinstea lui a fost organizat cu mare fast. Viața noului vlăstar a devenit centrul lumii reginei.

Mignon s-a deosebit în multe privințe de mama ei: era blândă, supusă, iar devotamentul pentru soțul ei era un fapt arhicunoscut, iubirea pentru acesta s-a stins doar odată cu viața ei. A mai avut încă doi băieți, botezați în spiritul iugoslav, unul cu nume croat: Tomislav, cel de-al doilea, cu nume sloven, Andrej. Toți trei băieții au avut bone și guvernante britanice, dar regina a fost omniprezentă în creșterea lor. Probabil fiindcă își iubea și respecta cu adevărat soțul a făcut ceea ce niciuna dintre predecesoarele sale nu făcuse: nu s-a implicat în intrigile și jocurile politice, aceasta fiind încă o deosebire față de mama sa. Dar chiar dacă nu se implica, asta nu înseamnă că rămânea indiferentă la evenimentele politice interne sau externe. Din consemnările sale se vede că a fost foarte încântată de rezultatele conferinței Miciei Atlante din 1924. A fost susținătoarea unei politici defensive și a alianței încheiate în acest scop. Fiind iubitoare a artelor și dorind

promovarea relațiilor de prietenie a participat la organizarea unei expoziții a femeilor din statele Micii Atlante.

La scurt timp după căsătorie a înființat Fondul pentru ajutorarea copiilor săraci sau bolnavi, bătrânilor și nevoiașilor. A depus o muncă susținută în cadrul mai multor asociații umanitare, cum ar fi Comitetul iugoslav al „Crucii Roșii” și asociația caritabilă „Sfântul Jovan”. Din fondurile proprii a construit în centrul Belgradului sediul pentru societatea feminină caritabilă “Kolo srpskih sestara” și pe cel al spitalului de copii „Tirsova” și Institutul oncologic care sunt în continuare de referință pentru toate țările fostei Iugoslavii.

În timpul liber, citea foarte mult. Iubea șahul și filatelia. Avea multe albume cu timbre rare. Îi plăcea să le arate copiilor spunându-le povești legate de fiecare, afirmând că prin acestea pot învăța istorie, geografie, biologie. Cei trei copii au fost, în timp, trimiși în Marea Britanie să studieze la Sandroyd, apoi la Oundle și Candbridge.

Reginei îi plăceau mult mașinile. Un fapt demn de consemnat este cel că a fost prima femeie care a șofat în Iugoslavia. Îi plăcea să conducă și a achiziționat mai multe mașini, cea mai cunoscută fiind cea din 1931, un Duesenberg, model J, automobil cu adevărat princiar, construit excentric, fără a se ține seama de consum. Una dintre plăcerile reginei era să umple automobilul cu propriii copii și cu cei ai prințului Pavle (vărul soțului) și să conducă pe plaiurile frumoase ale Șumadiei, regiunea unde se află domeniul regal Oplenac.

Într-un ziar iugoslav al vremii se afla un articol care spunea că în regina Maria poporul a găsit tot ceea ce definea conducătoarea ideală, în conformitate cu patriarhalismul țării: o soție devotată, o mamă atentă, o gospodină perfectă, o regină demnă. Niciunde și niciunde în presa nu sunt amintite inteligența, cultura sau înclinațiile artistice ale acesteia. A avut norocul de a găsi însă la soțul ei deschiderea dată de educația primită în primul rând de la tatăl democrat și în al doilea rând de școlile occidentale pe care le-a urmat. Vizitele periodice făcute copiilor în Anglia, părinților în România, au ajutat-o să nu se piardă în ruralismul care o înconjură. În plus, călătorea în străinătate de câte ori o cerea conduita curții regale sau obligațiile de regină, alături de soțul său. Spre exemplu. l-a însoțit pe rege în turneul diplomatic făcut în Grecia, Turcia, România, Bulgaria, turneu menit să asigure Iugoslaviei alianțe defensive regionale și stabilitate.

Pe 6 ianuarie 1929, ca răspuns la criza politică instaurată ca urmare a asasinatului lui Stepan Radić, regele Aleksandar dă ordinul de abolire a Constituției, îngrădind puterea Parlamentului și instaurând dictatura personală. A schimbat numele țării în Regatul Iugoslaviei și a reîmpărțit teritorial țara, din 33 de regiuni formând nouă. În octombrie 1929 a încercat să interzică prin decret folosirea alfabetului chirilic, dar biserica a reacționat violent, așa că nu a reușit. În 1931 a decretat o nouă constituție prin care toată puterea executivă din stat a fost transferată regelui.

După revolta grupării fasciste din Croația Ustași din 1932, regele a transmis guvernului italian, care era fascist: “Dacă vreți tulburări serioase în Iugoslavia sau doriți schimbarea regimului, trebuie întâi să mă ucideți. Împușcați-mă și asigurați-vă că v-ați făcut bine treaba fiindcă numai așa veți putea face schimbări aici”.

Datorită faptului că marșea au fost uciși trei membri ai familiei, Aleksandar a refuzat să-și asume vreo responsabilitate publică sau să hotărască ceva fundamental în acea zi. Dar pe 9 octombrie 1934, marșea, forțat de împrejurări, a ajuns la Marseille într-o vizită de stat în Franța pentru a întări alianța dintre cele două țări din cadrul Micii Antante. Datorită atât presimțirilor negre, cât și a atenționărilor primite din partea celor care se ocupau de securitatea regatului, regele l-a anunțat pe vărul său, Pavle, înainte de drum că dacă i se întâmplă ceva, în biroul său la reședința regală din Belgrad se găsesc două testamente: unul pentru el, iar cel de-al doilea pentru președintele guvernului. În timp ce mergea în mașină împreună cu ministrul francez al afacerilor externe Louis Barthou, un macedonean, Vlada Cernozemski, a sărit în fața mașinii și i-a împușcat pe rege cu două focuri trase cu un pistol semiautomat Mauser C96.

Asasinatul regelui Iugoslaviei a fost unul dintre primele capturate pe peliculă, asasinul apărând chiar în fața cameramanului care era doar la câțiva metri distanță în acel moment. Momentul exact al uciderii nu a fost filmat dar cel precedent și cele predecesoare au fost înregistrate pe peliculă. Din mulțime a apărut un bărbat care întindea un buchet de flori strigând *Vive le roi!* Când s-a apropiat, a aruncat buchetul sub care se afla pistolul și a tras.

Criminalul era un trăgător de elită, membrul unei organizații pro-bulgărești a revoluționarilor macedoneni care colabora îndeaproape cu Ustașii fasciști croați și dorea ieșirea Macedoniei din regat. A tras două focuri în rege, iar apoi un general francez a

sărit în fața lui și a fost secerat cu un glonț în piept. Un glonț l-a nimerit pe ministrul francez în braț. Șoferul l-a imobilizat pe Vlada. Macedoneanul a fost doborât cu sabia de către un polițist francez călare și măcelărit de către mulțime. Până ce a fost anihilat atentatorul, regele era deja mort. Aleksandar s-a prăbușit pe spate și a murit în mașină cu ochii larg deschiși. Ministrul Barthou a murit a doua zi din cauza sângerării abundente, datorită îngrijirilor medicale defectuoase, iar generalul a fost în stare gravă timp de cinci luni.

Chernozemski a călătorit cu trei însoțitori croați din Ungaria prin Elveția până în Franța. Armele le-au fost aduse de o spioană italiancă, amintită în presă drept dama blondă de o frumusețe nemaipomenită. Complicii, în afară de italiancă, au fost arestați de poliția franceză. Chiar dacă nu au existat dovezi sau ele nu au fost dezvăluite de către poliție, opinia publică a fost că Italia, prin conducătorul ei Musolini, și aliatul principal, Ungaria, au fost vinovate de asasinat. Incidentul a fost folosit după aceea de conducerea Iugoslaviei pentru a contra încercările croaților de secesiune și revizionismul Italian și maghiar. Toate ziarele iugoslave și-au început articolele cu titlul *Aveți grijă de Iugoslavia!*, cuvinte considerate a fi ultimele rostite de rege.

Aleksandar a plecat din Belgrad la începutul lunii octombrie pentru a lua vaporul de la Zelenika până la Marsilia. Mignon renunțase la călătoria cu vaporul datorită condițiilor prielnice furtunilor greu de îndurat cu boala de rinichi de care suferea și a plecat cu trenul spre Paris, urmând să-și întâlnească soțul acolo. Cea care a aflat prima de asasinat a fost regina Maria a României, aflată la acea vreme la Londra pentru promoția memoriilor sale, "Povestea vieții mele" și l-a anunțat pe Petar, aflat la studii în Marea Britanie. Deși îngrozită de fapte, regina, în jurnalul ei, se arată terorizată de soarta pe care ar fi putut-o împărtăși și Mignon dacă se afla alături de soțul ei.

Maria a aflat despre moartea soțului său în tren. Există mai multe relatări diferite în ziarele și în memoriile unor personalități ale vremii, prin care Maria este prezentată într-o multitudine de ipostaze: de la o femeie frântă de durere până la o eroină care a rostit fraze patriotice. Ceea ce este însă sigur este că, odată cu moartea soțului, viața reginei ia un alt făgaș. Timp de aproape doi ani ține cel mai negru doliu și trăiește retrasă. Sora mai mică a Mariei, principesa Ileana, povestea că mai greu decât moartea lui Aleksandar, a fost

perioada care a urmat, de obișnuire cu viața fără de prezența și sprijinul acestuia. Telegramele cu condoleanțe sosite din toate colțurile lumii nu au putut fi o consolare.

Pericolul unui atentat la viața regelui fusese un fapt constant în viața acestuia, existând mai multe încercări anterioare. Istoria a înregistrat un asemenea fapt reprobabil planificat a fi în timpul nunții cu prințesa Maria, care a fost însă dejucat, atentatorul fiind prins înainte de a reuși să ajungă la rege. Înainte ca răufăcătorul să fie executat, mama acestuia a ajuns la regină și a implorat-o pentru iertarea fiului ei. Mignon, inimă bună, i-a promis ajutorul, iar regele, deși peste voința sa, a trebuit să respecte cuvântul dat de un monarh: pedeapsa cu moartea i-a fost comutată la închisoare pe viață. Odată cu venirea comuniștilor la putere, atentatorul a fost eliberat.

Conform testamentului regelui Aleksandar, ca regenți ai Iugoslaviei și tutori al minorului Petar sunt numiți până ce acesta va împlini 18 ani, alături de Pavle Karadorđević, vărul regelui decedat, dr. Radenko Stanković, senator și ministrul culturii și educației și dr. Ivo Petrović, senator și ban din Bănia iugoslavă. Chiar de la început cneazul Pavle a acaparat puterea și și-a arătat dușmănia față de regină și odraslele acesteia. Maria a suportat un șir lung de înjosiri nu numai din partea acestuia, ci și din partea soției acestuia, Olga, mai ales că tutorii fuseseră împuterniciți și pentru mânăuirea averii familiei regale. Unele izvoare istorice afirmă chiar că Pavle planificase să se debaraseze de prințul Petar pentru a deveni rege.

Maria s-a retras pe domeniile regale de la Oplenac și Bled. Se ocupa de grădinărit, iar la Bled a ridicat și o capelă mică Sfântul Ștefan binecuvântată chiar de Patriarh care se deplasase în Slovenia special în acest scop. Colectiona cu pasiune obiecte din jad și bijuterii. Avea o colecție impresionantă, în afara celor primite de la mamă și de la soț. La moartea mamei a primit mai multe bijuterii valoroase, printre care tiara de diamante moștenită pe filiera buniciei, Maria Aleksandrova.

Din 1935 regina își reia obiceiurile de a primi dimineața cel puțin trei audiențe și acțiunile caritabile. Înființează Asociația iugoslavă pentru protecția copiilor ale cărei obiective au fost introduse mai târziu în statutul asociației UNICEF de la Geneva. A prezidat un congres închinat protecției și acțiunilor de binefacere pentru copii. Vizita periodic spitalele și orfelinatele pentru a duce ajutoare.

Înainte de izbucnirea războiului, pleacă împreună cu cei doi copii mai mici în Anglia, în timp ce regele minor rămâne în țară. În timpul celui de-al doilea război mondial trăiește Londra.

În 1942 Maria înființează propria ei organizația caritabilă prin care reușește să trimită, până în 1947, ajutoare în Iugoslavia. În 1945, monarhia fusese abolită și prin lege fuseseră naționalizate proprietățile regale și fusese interzis accesul membrilor familiei regale în țară, cu toate acestea, ea continua să ajute poporul să se refacă după distrugerile suferite. Pe timpul războiului, își vinde o parte din bijuterii pentru a trimite pachete și bani în lagăre cetățenilor iugoslavi, sub numele de Maria Djordjevic. Dar toți știau că vin de la regină. Astfel, au fost trimise în lagăre pe această cale 7,5 milioane de kilograme de pachete, din care 5,5 de hrană.

În 1945 a făcut cadou casa sa bisericii sârbești Sfântul Sava din Londra. Prin multitudinea gesturilor de generozitate făcute, a devenit *mama* iugoslavilor, nu numai a celor din interiorul granițelor statului, ci și a celor din afara acestora. Cei exilați sau refugiați au găsit în persoana reginei răspunsul la mâna întinsă pentru ajutor și mângâiere.

După încheierea războiului scrie nenumărate cereri Parlamentului și apoi Comitetului Central al Iugoslaviei pentru a i se aproba reîntoarcerea în țară, cereri rămase fără răspuns.

Deși în niciuna dintre bibliografiile regelui nu este consemnat, în anii tinereții, înainte de căsătorie, Aleksandar în urma unei relații cu o studentă franțuzoaică, Charlotte Cotillard, a avut o fată pe numele de Jelena Eudgene. S-a născut chiar înainte de izbucnirea primului război mondial în încăperile consulatului britanic, iar la botez a primit numele de Zorka, numele prințesei muntenegrene care a fost mama lui Aleksandar. Aleksandar a avut grijă de cele două așa cum se cuvenea din partea unui rege până la tragicul eveniment care i-a curmat viața. După aceea, cele două au revenit în grija prințului Pavle, care, de altfel le și făcuse cunoștință la Paris unde Charlotte studia medicina la fel cum o făcuseră înaintea ei și tatăl și bunicul. Nu se știe exact când a aflat regina Maria de acest copil, dar până la ocuparea Franței de armata Germană din 1940 i-a trimis cadouri de ziua de naștere. În 1994, cu ocazia vizitei făcută Serbiei, prințul Tomislav stabilit în Canada de foarte mulți ani dezvăluia presei secretul. La întrebarea ziariștilor cum a fost posibil să existe un copil ilegal în condițiile unei politici a Curții

regale sârbești care era cunoscută ca fiind foarte severă, prințul a relatat că tatăl său avusese probleme de sănătate în timerețe și primul ministru de atunci, Ante Pavlovic, aprobase un astfel de tip de relație ținând cont că Aleksandar se apropia de 30 de ani și trebuia asigurat viitorul dinastiei. De fapt, această fiică a fost considerată ca o verificare a prințului dacă poate avea urmași. Plecarea Maria cu trenul la Marsilia a fost prezentată ca o protecție față de sănătatea reginei. De fapt, din planificarea făcută de protocolul curții regale pentru călătoria în Franța aflăm că Aleksandar trebuia să-și petreacă ziua când a fost asasinat cu fiica sa. În secret, Jelena a mers în secret de câteva ori în Serbia la mormântul tatălui ei ca să aprindă lumânări pe vremea când soțul ei era ministrul de externe al Greciei.

Regina Maria nu s-a ocupat niciodată de politică. A avut grijă de copiii și poporul ei, a învățat tradițiile țării de adopție și a continuat să le respecte și după părăsirea acesteia. Astfel, a serbat slava, obicei sârbesc de venerare a sfântului familiei chiar trăind în Anglia. A postit și a păstrat obiceiul adunării familiei de sărbători. Când forțele au părăsit-o aproape complet, a predat copiilor, în biserica sârbească din Londra, slava.

Ultimul an din viață și l-a petrecut în pat, cu partea stângă complet paralizată. A murit în 1961, în somn, în apartamentul ei din Londra. A fost înmormântată în cimitirul regal de la Frogmore, Windsor. Pe placa de pe mormânt scria: *Marie, Queen of Yugoslavia*.

În urma ei au rămas trei fiii, proprietari imobiliare și ceva mai mult de 150.000 de lire sterline. Prin testament, o treime din bani au fost cheltuiți pe înmormântarea fastuoasă. Moștenitorii principali au fost Tomislav și Andrei, Petar neapărând în testament datorită relațiilor defectuoase avute cu mama sa. Restul a revenit diferitelor organizații umanitare.

În 2012, guvernul sârb a adoptat o decizie prin care se stabilea un comitet organizator pentru exhumarea și transferul rămășițelor pământești ale membrilor casei regale Karadorđevic la Mausoleul Regal Oplenac. Pentru regină au fost necesare o serie de consimțăminte de la regina Elisabeta II a Marii Britanii, a Principelui de Coroană Aleksandar al Serbiei, a altor membri ai familiei, ai bisericii engleze, de aprobarea Ministerului Justiției.

În 2013, ca urmare a deschiderii spre valorile culturale democratice și a încercării de reconciliere cu trecutul istoric, au avut loc, în criptele Mausoleului Regal de lângă Topola, înmormântările reginei Maria, a fiului Petar II și soției acestuia, Alexandra, cât și a mezinului, Andrei. Se aflau deja acolo regele Đorđe și soția acestuia, Milica, regele Aleksandar și fiul mijlociu al reginei, Tomislav, care și-a petrecut ultimii ani din viață în Serbia. În primăvara lui 2014, Înalta Curte de Apel a dat câștig de cauză moștenitorilor familiei regale privind reabilitarea acesteia și retrocedarea proprietăților.

BIBLIOGRAFIE

Lucrări consultate

Arhiepiskop Danjilo, *Život kraljeva i arhiepiskopa srpskih (Viața regilor și arhiepiscopilor sârbi)*, Belgrad, Ekleziastika, 1935.

Ćolović Danica-Kaća, Ćolović Srđan, *Marija Karađorđević, kralica majka (Maria Karageorgevici, regina mamă)*, Belgrad, Arhive Srbije, 2006.

Duca, Ion, *Amintiri politice*, vol.I, Munchen, Jon Dumitru Verlag, 1981-1982.

Gligorijević, Branislav, *Kralj Petar II Karađorđević (Regele Petar II Karageorgevici)*, Beograd, Zavod za udžbenike, 2001

Gligorijević, Branislav, *Kralj Aleksandar Ujedinjenje Srpskih zemalja (Unirea țărilor sârbești sub regele Aleksandar)*, Belgrad, BIGZ, 1996.

Gligorijević, Branislav, *Kralj Aleksandar Karađorđević (Regele Aleksandar Karageorgevici) I-III*, Belgrad, BIGZ, 2010.

Ivić, Aleksa, *Iz doba Karađorđa i sina mu Aleksandar (Din vremea lui Karageorgevici și a fiului său Aleksandar)*, Belgrad, Magelan, 1926.

Jovanović, Nebojša, *Dvor Kneza Aleksandra Karađevića*, Editura Laguna, Belgrad, 2010.

Karađorđević, Alexandra, *For a king's love: the intimate recollections*, Londra, Editura Odhams, 1956.

Lazarević-Andrić, Bogoljub, *Radoslov dinastije Karađorđević*, Belgrad, Editura Princip Bonart Pres, 2004

Marinković, Aleksandar, *Ženidba kralja Aleksandra*, Belgrad, Editura Amazon, 1999

Nikolić, Dejan, *Srpske kralice i carice*, Despotovac, Editura Resavska Skola, 1998.

Stojanović, Ljubiša, *Stare povelje i pisma*, Belgrad-Sremska Karlovići, Editura Srpska kraljevska Akademija, 1929-1934.

Istorija Srba, I-II, Belgrad, Editura Janus, 1989.

Articole consultate

Aritonović, Ivana, *Društveni položaj žena u Srbiji u doba Kraljevine Jugoslavije*, (*Poziția femeii în societate sârbească în timpul Regatului Iugoslaviei*) „Baština“, br.27, 2009, p. 233-257.

Golubović, Zorica, *Poslednji dani posljednje srpske kralice*, (*Zilele de pe urmă ale ultimei regine a Serbiei-trad.n.*), „Treće oko“, nr.445, 2006.

Holclajtner, Jasmina , *Koliko zaista znamo o kraljevskoj porodici Karađorđević*, (*Cât într-adevăr știm despre familia regală Karađorđević-trad.n.*), „Astrozenit“, nr.8, 2006.

Dimić, Vladan *Samo mrtav kralj Aleksandar je dobar kralj Aleksandar*, (*Numai regele Aleksandar mort e regele Aleksandar bun-trad.n.*), „Svedok“, nr.962, 2013.

Zadar, Darko *Kralica Marija Đorđević, srpska kralica majka, davala nakit za lekove, spasavala logorače i volela Srbija!*, (*Mama regină a sârbilor, și-a dat bijuteriile pentru medicamente, a salvat vieți din lagarele de concentrare și a iubit Serbia!-trad.n.*), „Telegraf“, 14 aprilie 2014.

<http://www.chicagomag.com/Chicago-Magazine/The-312/January-2013/The-Odd-Life-and-Curious-Burial-Place-of-King-Peter-II-Yugoslavias-Deposed-Monarch> *The Sad Life of Peter II, and the Curious Disinterring of the King of Yugoslavia From Libertyville.*

Documentare vizionate

Bošković, Dragana, *Povratak kralice Marije (Întoarcerea reginei Maria)*

Popadić, Mirko, *Sada je vreme (Acum e timpul)*

<https://www.youtube.com/watch?v=JwpqKpwXvpl> *Kralica Marija, njena ljubav i odanost narodu, (Regina Maria, dragostea și devotamentul ei față de popor-trad.n.)*

